

บทละครเรื่องรามเกียรติ์ ตอนนารายณ์ปราบนทก: การอ่านใหม่
The Chapter “Nārāyaṇa Conquer Nontaka” from King Rama I’s Rāmāyaṇa:
A Revision

ธงชัย แซ่เจี๋ย

สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
thepurpleink@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งพิจารณาบทละครเรื่องรามเกียรติ์ ตอนนารายณ์ปราบนทก ด้วยวิธีการอ่านใหม่ เพื่อนำเสนอสารอีกแง่มุมหนึ่งของบทละครเรื่องนี้ ผลการศึกษาพบว่า บทละครเรื่องรามเกียรติ์ ตอนนารายณ์ปราบนทกนำเสนอให้เห็นถึงความบกพร่องของเหล่าทวยเทพที่มีเหตุอันเกิดจากนทกและการกระทำของนทก ทั้งในแง่ที่ไม่มีความรอบคอบ มองเห็นเหตุการณ์เพียงบางส่วนแล้วประทับใจความชั่วร้ายให้ทันที ทั้งยังมองความทุกข์ร้อนของผู้อื่นเป็นความสุขของตน ความหมายดังกล่าวของบทละครตอนนี้ไม่เคยได้รับการกล่าวถึงมาก่อน การอ่านใหม่จึงนับว่าเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่น่าสนใจสำหรับการศึกษาวรรณกรรมไทย

คำสำคัญ: การอ่านใหม่, ความหมาย, บทละครเรื่องรามเกียรติ์ ตอนนารายณ์ปราบนทก

Abstract

This article aimed to study the chapter “Nārāyaṇa Conquer Nontaka” from King Rama I’s Rāmāyaṇa by a revision to represent another message of the chapter. The result is: “Nārāyaṇa Conquer Nontaka” represents imperfection of Gods, caused from Nontaka and his action, which are imprudent, one-side witness and stigmatize immediately, and see other’s anxiety as their happiness. These meaning of the chapter were never mentioned before. Hence, revision is an interesting choice for studying Thai literature.

Keywords: meaning, revision, the chapter “Nārāyaṇa Conquer Nontaka” from King Rama I’s Rāmāyaṇa

1. บทนำ

การ “อ่าน” นับว่าเป็นกิจกรรมสำคัญกิจกรรมหนึ่งในการศึกษาวรรณกรรม เพราะนอกจากจะทำให้เข้าใจความหมายของตัวบทวรรณกรรมแล้ว ยังทำให้เห็นถึงแนวคิดที่นำเสนอแฝงไว้ในวรรณกรรมด้วย นอกจากการอ่านในเชิงคุณค่าดังที่กล่าวแล้ว การนำทฤษฎีตะวันตกมาอ่านวรรณกรรมก็นับเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ปรากฏในการศึกษาวรรณกรรมไทยอย่างไรก็ดี การอ่านวรรณกรรมด้วยทฤษฎีตะวันตก “มักประสบปัญหาและถูกวิพากษ์วิจารณ์เสมอหากผลการวิจารณ์นำเสนอแง่มุมด้านลบของวรรณคดีไทย” (เสาวณิต จุลวงศ์, 2555, หน้า 177) โดยนัยนี้จากกล่าวได้ว่า การอ่านวรรณกรรมไทยเชิงคุณค่า “เป็นการหลีกเลี่ยงที่จะค้นหาค้นด้านลบของวรรณคดีไทย รวมถึงเป็นการหลีกเลี่ยงที่จะทำความเข้าใจวัฒนธรรมที่ไม่พึงประสงค์ของไทย” (เสาวณิต จุลวงศ์, 2555, หน้า 177)

บทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช “เป็นรามเกียรติ์ฉบับไทยที่สมบูรณ์ที่สุด” (มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา, 2553, หน้า 469) บทละครฉบับดังกล่าวมีคุณค่าทั้งในด้านเนื้อหา

และด้านวรรณศิลป์ ทั้งยังถือเป็นรามเกียรติ์ฉบับของไทยที่รวบรวมเรื่องราวพระรามไว้มากและสมบูรณ์ที่สุด ทั้งจากรamayana ฉบับภาษาทมิฬของกวีช็อกัมพัน รามายณะของชาวโบราณ นิทานพระรามฉบับท้องถิ่นและตำนานพื้นบ้านของลาว เป็นต้น (มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา, 2553, หน้า 470-471) นอกจากนี้ คณะกรรมการวรรณคดีแห่งชาติได้ประกาศยกย่องให้บทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเป็นวรรณคดีแห่งชาติ เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ.2558 ด้วยเหตุที่เป็นวรรณคดีสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความคิดความเชื่อของไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

การศึกษาบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชมีมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งการศึกษาในเชิงคุณค่าของวรรณคดีและการศึกษาด้วยทฤษฎีจากตะวันตก ในส่วนของการศึกษาด้วยทฤษฎีจากตะวันตกนั้นมีตัวอย่างเช่นวิทยานิพนธ์เรื่อง “รามเกียรติ์: การแปลความหมายทางการเมือง” (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2526) ซึ่งศึกษาบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโดยใช้ทฤษฎีการสื่อสารทางการเมือง หรือเช่นวิทยานิพนธ์เรื่อง “โครงสร้างของสังคมในรามเกียรติ์ฉบับพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1” (เสาวณิต จุลวงศ์, 2536) ซึ่งนำทฤษฎีสังคมวิทยามาศึกษาบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช นอกจากนี้ยังมีการศึกษาให้เห็นด้านลบของบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชด้วย ดังปรากฏเป็นส่วนหนึ่งในบทความเรื่อง “ร่วมอภิรมย์ หรือ ช่มชืด: มุมมองใหม่ต่อบทละครในวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น” (เสาวณิต จุลวงศ์, 2555) ซึ่งใช้วิธีการอ่านใหม่เพื่อชี้ให้เห็นการกลบเกลื่อนการล่วงละเมิดทางเพศในวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

“การอ่านใหม่” (revision) เป็นการย้อนกลับไปอ่านตัวบทในอดีตด้วยมุมมองแห่งการวิพากษ์วิจารณ์ (Rich cited in Gamble, 2000, p.305) แนวทางดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายเพื่อทบทวน วิพากษ์ และรื้อสร้างองค์ความรู้เดิมที่มีอยู่ โดยมองว่าความรู้ปราศจากความเป็นกลางและสะท้อนอุดมการณ์ของสังคมปิตาธิปไตย (ชุตินา ประภาศวุฒินันท์, 2554, หน้า 11) เนื่องจากเป็นวิธีการค้นหาความหมายที่ซ่อนเร้นอยู่ในกระบวนการปรุงแต่งตัวบท และความหมายนั้นจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยตรรกะและมุมมองของผู้อ่านมีต่อตัวบทที่อ่าน การอ่านด้วยมุมมองที่แตกต่างกันอาจทำให้ความหมายของตัวบทเปลี่ยนไป (Selden, 2005, p.52) แม้การอ่านใหม่จะมีจุดเริ่มต้นจากการทบทวนและวิพากษ์การเล่าเรื่องราวของผู้หญิงที่ปรากฏในเรื่องเล่าของผู้ชายเพื่อทำความเข้าใจมาคติของสังคม แต่ผู้วิจัยเห็นว่า “การอ่านใหม่” นับเป็นวิธีการศึกษาวรรณกรรมที่น่าสนใจสามารถนำมาศึกษาเรื่องราวของตัวละครที่ถูกกดขี่ข่มเหงหรือถูกประทับตราว่าชั่วร้ายในวรรณกรรมได้ แม้ว่าในที่สุดจะเผยให้เห็นแง่มุมด้านลบของตัวบทวรรณคดีไทยซึ่งได้รับการยกย่องก็ตาม

บทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช มีเนื้อหาหลายตอนที่แสดงให้เห็นถึงการกดขี่ข่มเหงตัวละครอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างตัวละครฝ่ายพระรามกับตัวละครฝ่ายทศกัณฐ์ แม้ว่าโดยคติความเชื่อของสังคมแล้วจะสามารถอธิบายพฤติกรรมระหว่างตัวละครทั้งสองฝ่ายได้ว่า “ธรรมะย่อมชนะอธรรม” หรือ “ทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว” อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมการกดขี่ข่มเหงของตัวละครฝ่ายพระรามที่กระทำต่อตัวละครฝ่ายทศกัณฐ์กลับไม่เคยได้รับการกล่าวถึงว่าเป็นการกดขี่ข่มเหง หากแต่ได้รับการกล่าวว่าเป็นการ “ทำตามหน้าที่” เพื่อให้เกิด “ความสงบสุข” แก่สังคมภายในเรื่อง

บทละครเรื่องรามเกียรติ์ ตอนนารายณ์ปราบหนทก มีเนื้อหากล่าวถึงอดีตชาติของพระรามและทศกัณฐ์ ในตอนที่ทศกัณฐ์เกิดเป็นยักษ์ชื่อหนทก ทำหน้าที่ล้างเท้าให้เหล่าเทวดาที่เข้ามาเฝ้าพระอิศวร แต่ถูกเทวดากลับแก้งจึงไปทูลขอนิ้วเพชรจากพระอิศวร เมื่อพระอิศวรประทานนิ้วเพชรให้ หนทกกลับใช้นิ้วเพชรสังหารเหล่าเทวดา ความทราบถึงพระอินทร์ พระอินทร์จึงทูลให้พระอิศวรทรงทราบ พระอิศวรมิบัญชาให้พระนารายณ์ปราบหนทกจนสิ้นชีวิตในที่สุด เนื้อเรื่องตอนดังกล่าวเป็นตอนแรกสุดของบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ที่ได้รับเลือกให้บรรจุไว้ในแบบเรียนวิชาภาษาไทย เนื้อความตอนหนึ่งในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย วรรณคดีวิจักษ์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 กล่าวว่า “พระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ตอนนี้มีได้มีเพียงคุณค่าด้านวรรณศิลป์จากการใช้โวหารกวีด้วยภาพพจน์ที่ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพเท่านั้น แต่ยังมีเนื้อหาที่ให้อรรถกถาพิจารณาและนำมาเปรียบกับพฤติกรรมของคนในสังคมปัจจุบันได้” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2555, หน้า 61) อย่างไรก็ตาม การกล่าวถึงคุณค่าของบทละครตอนดังกล่าวในข้อความข้างต้นเป็นแต่เพียงการกล่าวเทียบเคียงกับพฤติกรรมของหนทก สิ่งที่หายไปจากคำกล่าวข้างต้นก็คือ การพิจารณาพฤติกรรมของเหล่าเทวดาที่กลับแก้งหนทกในฐานะที่เป็นผู้กดขี่ข่มเหงบุคคลที่อยู่ในสถานะต่ำกว่า รวมไปถึงการพิจารณาถึงพฤติกรรมของพระอิศวร พระนารายณ์ และพระอินทร์ ในฐานะที่เป็นผู้เกี่ยวข้องกับการกดขี่ข่มเหงตัวละครที่มีสถานะต่ำกว่าเช่นหนทก

บทความนี้จะนำเสนอ “การอ่านใหม่” มาพิจารณาบทละครเรื่องรามเกียรติ์ ตอนนารายณ์ปราบนนทก เพื่อเผยให้เห็นถึงพฤติกรรมการกดขี่ข่มเหงตัวละครนนทก ซึ่งเกี่ยวข้องกับสถานะของตัวละครที่อยู่สูงกว่า ซึ่งเป็นประเด็นที่ไม่เคยได้รับการกล่าวถึงมาก่อน

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อพิจารณาบทละครเรื่องรามเกียรติ์ ตอนนารายณ์ปราบนนทก ด้วยวิธีการอ่านใหม่
- 2.2 เพื่อนำเสนอสารของบทละครเรื่องรามเกียรติ์ ตอนนารายณ์ปราบนนทก ในอีกแง่มุมหนึ่ง
- 2.3 เพื่อแสดงให้เห็นอีกทางเลือกหนึ่งในการศึกษาวรรณกรรมไทย

3. ความบกพร่องของทวยเทพ: ความหมายจากการอ่านใหม่

บทละครเรื่องรามเกียรติ์ ตอนนารายณ์ปราบนนทก ได้รับการกล่าวถึงในแง่ความลุ่มแก้อุทิศของนนทก ผู้ได้รับประทานพรจากพระอิศวรให้มณีนิ้วเพชร แต่กลับใช้นิ้วเพชรสังหารเทวดาจนสิ้นชีพไปเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาด้วยวิธีการอ่านใหม่ พบว่า บทละครตอนนี้เสนอให้เห็นความบกพร่องของทวยเทพบนสวรรค์ด้วย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 ความบกพร่องของพระอิศวร

พระอิศวรเป็นมหาเทพสูงสุด เป็นเทพเจ้าซึ่งเป็นที่เคารพของเหล่าเทวดาและอสูร มีสามเนตร ทรงตรีศูลเป็นเทพอาวุธ และมีสังวาลนาคเป็นเครื่องประดับ พระอิศวรมีเมตตาต่อเทวดาและอสูร ได้ประทานพรและเทพอาวุธให้ผู้ที่มาขอพรหรือผู้ที่บำเพ็ญเพียร (มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา, 2556, หน้า 858) ในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ ตอนนารายณ์ปราบนนทก เมื่อนนนทกขอประทานนิ้วเพชรจากพระอิศวร พระอิศวรก็ประทานให้ทันที ดังความว่า

เมื่อนั้น	พระสยามภูมณเฑียร
ได้ฟังนนทกพาทิ	ภูมินิกะตริกไป
อ้ายนี้มีขอมาช้านาน	จำจะประทานพรให้
คิดแล้วก็ประสิทธิ์พรชัย	จงได้สำเร็จมโนรถ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก, 2540, หน้า 44)

จากตัวบทข้างต้นจะเห็นว่า ก่อนจะประทานนิ้วเพชรให้นนนทก พระอิศวรมิได้ทรงคิดไตร่ตรองให้ถี่ถ้วน คำนี้ถึงแต่ความดีความชอบที่นนทกเคยทำ ดังที่ตัวบทว่า “อ้ายนี้มีขอมาช้านาน จำจะประทานพรให้” โดยนัยนี้แสดงให้เห็นว่า พระอิศวรนั้นมีใจเทพผู้รอบคอบ กล่าวคือ มิได้คำนึงถึงผลเสียจากการประทานพรของตนให้ถี่ถ้วน เมื่อนนนทกขอพรก็ประทานให้ทันที และนิ้วเพชรจากการประทานของพระอิศวรนี้เองที่กลับส่งผลร้ายต่อเทวดาบนสวรรค์

นอกจากนี้ ในตอนที่พระอินทร์มาทูลให้พระอิศวรทรงทราบถึงพฤติกรรมของนนทก พระอิศวรก็ได้ตรัสถึงนนทกความว่า

เมื่อนั้น	พระอิศวรบรมนาถา
ได้ฟังองค์อมรินทรา	จึงมีบัญชาตอบไป
ไอนี้ทำขอมาช้านาน	เราจึงประทานพรให้
มันกลับทรยศกบฏใจ	ทำการหยาบใหญ่ถึงเพียงนี้

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก, 2540, หน้า 45)

จากตัวบทข้างต้นจะเห็นว่า พระอิศวรตอบข้อสงสัยเรื่องนิ้วเพชรของนนทกว่าพระอิศวรเป็นผู้ประทานเอง ด้วยเหตุที่นนทกนั้น “ทำขอมาช้านาน” แต่เมื่อทราบถึงการกระทำของนนทก พระอิศวรกลับตรัสว่า “มันกลับทรยศกบฏใจ ทำการหยาบใหญ่ถึงเพียงนี้” การกล่าวเช่นนี้ของพระอิศวรแสดงให้เห็นว่า พระอิศวรไม่ทรงทราบความเป็นไปของเหล่าเทวดาบนสวรรค์ เมื่อมีผู้ทูลเรื่องใดก็จะทราบความตามนั้น อันแสดงถึงความไม่รอบคอบของพระอิศวร

3.2 ความบกพร่องของพระนารายณ์

พระนารายณ์เป็นตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์ มีกายสีนิล มี 4 กร ทรงเทพอาวุธต่างๆ ได้แก่ สังข์ จักร คทา ตรี ถือเป็นเทพเจ้าที่คอยดูแลโลกมนุษย์ เมื่อโลกถูกอสูรหรือยักษ์เบียดเบียน พระนารายณ์จะอวตารหรือแปลงกายเพื่อไปปราบอสูร

(มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา, 2556, หน้า 835) ในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ ตอนนารายณ์ปราบหนทก พระนารายณ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญ ดังความว่า

ตรัสแล้วจึงมีบัญชา	ดูราพระนารายณ์เรื่องศรี
ตัวเจ้าผู้มีฤทธิ	เป็นที่พึงแก่หมู่เทวัญ
จงช่วยระงับดับเข็ญ	ให้เย็นทั่วพิภพสรวงสวรรค์
เชิญไปสังหารไอ้อาธรรม	ให้มันสิ้นชีพชีวา

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก, 2540, หน้า 45-46)

จากตัวบทข้างต้นจะเห็นว่า พระนารายณ์เป็นผู้รับบัญชาจากพระอิศวรให้ปราบหนทกเพื่อ “ให้เย็นทั่วพิภพสรวงสวรรค์” อันอาจกล่าวได้ว่าเป็นการ “คืนความสุข” ให้แก่สรวงสวรรค์

ดังที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า ในการปราบหนทกนั้น พระนารายณ์ทรงแปลงเป็นนางสุวรรณอัปสรร้ายรำให้หนทกหลงกลใช้นิ้วชี้ขาดจนหักและล้มลง ทำให้พระนารายณ์สังหารหนทกได้โดยง่าย ก่อนจะสังหารหนทกนั้นพระนารายณ์ได้กล่าวว่า

เมื่อนั้น	พระนารายณ์บรมนาถา
ได้ฟังจึงมีบัญชา	โทษมึงใหญ่หลวงนัก
ด้วยทำโอหังบังเหตุ	ไม่เกรงเดชพระอิศวรทรงจักร
เอ็งฆ่าเทवासुरารักษ์	โทษหนักถึงที่บรรลัย

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก, 2540, หน้า 48)

จากตัวบทข้างต้นจะเห็นว่า พระนารายณ์ทรงกล่าวโทษของหนทกที่ได้ “ฆ่าเทवासुरารักษ์” อันถือเป็นโทษหนักที่ทำให้ต้องสังหารหนทกเป็นการลงโทษ แม้การลงโทษของพระนารายณ์จะเป็นการกระทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากพระอิศวร แต่พระนารายณ์ก็ได้ไต่ถามเหตุที่มาที่ไปของการสังหารหนทกจากพระอิศวร และตัวบทก็ไม่ได้แสดงให้เห็นว่าพระนารายณ์เคยเห็นหรือเคยรับทราบเหตุการณ์ที่เหล่าเทวดากลั่นแกล้งหนทก ทั้งนี้เนื่องมาจาก “ภารกิจของพระนารายณ์เป็นไปตามคำบัญชาของพระอิศวร” (เสาวณิต จุลวงศ์, 2536, หน้า 22) จึงอาจกล่าวได้ว่า การที่พระนารายณ์ลงโทษหนทกนั้นเกิดจากการฟังความข้างเดียวหรือรับรู้เพียงส่วนเดียวจากเหตุการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้น

3.3 ความบกพร่องของพระอินทร์

พระอินทร์เป็นตัวละครในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ เป็นเทวราชในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ มีรูปร่าง กายสีเขียว มี 2 กร มีวิหระหรือสายฟ้าเป็นอาวุธ พระอินทร์เป็นเทพผู้คอยช่วยเหลือพระราม (มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา, 2556, หน้า 851-852) ในบทละครเรื่องรามเกียรติ์ ตอนนารายณ์ปราบหนทก พระอินทร์ปรากฏและมีบทบาทเพียงตอนเดียว ดังความว่า

เมื่อนั้น	หัสันย์เจ้าตริยตรีงศา
เห็นหนทกนั้นทำฤทธา	ชี้หมู่เทवासายปราณ
ตกใจตะลึงรำพึงคิด	ใครประสิทธิ์ให้มันสังหาร
คิดแล้วขึ้นเฝ้าพระทรงญาณ	ยังพิฆานทิพรัตน์รุจี

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก, 2540, หน้า 45)

จากตัวบทข้างต้นจะเห็นว่า พระอินทร์เป็นบุคคลสำคัญผู้เห็นเหตุการณ์ตอนที่หนทกใช้นิ้วเพชรชี้เหล่าเทวดาจนสิ้นชีวิต ด้วยความตกตะลึงประศรรังจึงได้ไปเฝ้าพระอิศวรเพื่อทูลให้ทรงทราบเรื่องราวที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม สิ่งที่พระอินทร์เห็นนั้นมีแต่เพียง “เห็นหนทกนั้นทำฤทธา ชี้หมู่เทवासายปราณ” กล่าวคือ พระอินทร์เห็นเพียงส่วนหนึ่งของเหตุการณ์และเป็นส่วนที่เทวดากลั่นแกล้ง มีได้เห็นเหตุการณ์ตอนที่เหล่าเทวดานั้นแกล้งหนทกให้เจ็บแค้นใจ โดยนัยนี้แสดงให้เห็นว่า พระอินทร์ก็ไม่ใช่เทวดาที่รอบคอบ มองเห็นแต่เพียงส่วนหนึ่งของเหตุการณ์และประทับตราความชั่วร้ายให้กับหนทก

3.4 ความบกพร่องของเหล่าเทวดา

เทวดาเป็นตัวละครบนสรวงสวรรค์ มีบทบาทที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของหนทก ดังที่ในช่วงต้นของบทละครเรื่องรามเกียรติ์ ตอนนารายณ์ปราบหนทก ได้กล่าวถึงพฤติกรรมของเหล่าเทวดา ความว่า

	สุราฤทธิ์ดับหัวแล้วลูบหน้า
บ้างให้ตักน้ำล้างบาทา	บ้างถอนเส้นเกศาขุ่นไป
จนผมโกรนเส้นเกลี้ยงถึงเพียงหู	ดูเงาในน้ำแล้วร้องไห้

อีตอัชดัชดัคั่นแน่งใจ

ตาแดงดั่งแสงไฟฟ้า

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก, 2540, หน้า 43)

จากตัวบทข้างต้นจะเห็นว่า เหล่าเทวดามีพฤติกรรมที่ซอกลับแก่งนทก ทั้ง “ตบหัว” “ลูบหน้า” “ถอนเส้นเกศา” เป็นเหตุให้นทกนั้น “ผมโกรนโหล่นเกลี้ยงถึงเพียงหู” การกระทำของเหล่าเทวดาเป็นแต่เพียงการเล่นสนุกดั่งที่ตัวบทตอนหนึ่งกล่าวไว้ว่า

สัพยอกหยอกเล่นเหมือนทุกวัน

สรวลสันต์เยาะเย้ยเฮฮา

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก, 2540, หน้า 45)

โดยนัยนี้ ความสนุกบันเทิงของเหล่าเทวดาเกิดขึ้นจากการได้เห็นความทุกข์ร้อนของบุคคลผู้ต่ำกว่าตน และนั่นคือความบกพร่องของเหล่าเทวดาที่มองไม่เห็นว่าการทำร้ายผู้อื่นเพื่อความสุขของตนนั้นมีใช้สิ่งที่สมควรกระทำ

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า เมื่อพินิจด้วยวิธีการอ่านใหม่ บทละครเรื่องรามเกียรติ์ ตอนนารายณ์ปราบนาทกนำเสนอให้เห็นถึงความบกพร่องของเหล่าทวยเทพที่มีเหตุอันเกิดจากการกระทำของนทก ทั้งในแง่ที่ไม่มีความรอบคอบ มองเห็นเหตุการณ์เพียงบางส่วนแล้วประทับใจความชั่วร้ายให้ทันที ทั้งยังมองความทุกข์ร้อนของผู้อื่นเป็นความสุขของตน อนึ่ง แม้อาจมีข้อโต้แย้งว่าการกระทำของพระอิศวร พระนารายณ์ และพระอินทร์ เป็นการกระทำตามหน้าที่ของเทพตามคติความเชื่อแต่โบราณ กระนั้นก็ชวนให้สงสัยว่า การมุ่งแต่จะทำตามหน้าที่โดยมิได้ไตร่ตรองให้ถี่ถ้วนก็มีใช้สิ่งที่สมควรทำ หรือมิใช่ภาพลักษณ์ด้านลบเหล่านี้มีเคยถูกกล่าวถึงเนื่องจากถูกกลบเกลื่อนด้วยสถานะอันสูงส่งของเทวดาและการตราพฤติกรรมชั่วร้ายให้กับตัวละครที่สถานะต่ำกว่า นอกจากนี้ยังเกิดจากการอ่านที่มุ่งพิจารณาเฉพาะตัวละครนทกและผลที่เกิดจากการกระทำของนทกอันนำไปสู่คติสอนใจเรื่องการระงับความโกรธเป็นหลัก ทำให้มองไม่เห็นความหมายอื่นๆ ที่แฝงอยู่ในตัวบท คำร้ายการเขียนของกวีก็มีได้เปิดโอกาสให้นทกมีเสียงพูดวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของเทวดาที่มาทำร้ายตน โดยนัยนี้กวีก็มีต่างอะไรจากเทวดาที่ตัดสินความผิดของนทกจากเพียงส่วนหนึ่งของเหตุการณ์และนำเสนอแต่เพียงอารมณ์ความรู้สึกส่วนหนึ่งของตัวละครเท่านั้น และนั่นไม่น่าจะใช้การให้ความยุติธรรมแก่ตัวละคร ไม่ว่าจะในแง่การเขียนหรือการอ่านก็ตาม

4. บทสรุป

มีผู้กล่าวไว้ว่า วรรณกรรมนั้น “เกิดขึ้นจากความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ และความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์นั้น โดยปรกติแล้วย่อมอยู่ภายใต้อิทธิพลหรืออยู่ภายใต้กรอบของสิ่งที่อยู่รอบๆ ตัว” (เปลื้อง ณ นคร, 2545, หน้า 15) การศึกษาวรรณกรรมที่ผ่านมามุ่งเน้นการแสวงหาคคุณค่าของวรรณกรรมเป็นสำคัญ ทว่าการอ่านใหม่เป็นวิธีการอ่านวรรณกรรมที่เผยให้เห็นนัยความหมายที่ซ่อนอยู่ในวรรณกรรมเรื่องนั้นๆ และไม่เคยมิได้รับการกล่าวถึง ความหมายจากการอ่านใหม่แสดงให้เห็นว่าตัวบทวรรณกรรมมีความซับซ้อน ทั้งในแง่การนำเสนอสารที่สามารถบดบังให้ความหมายประการหนึ่งโดดเด่นและเป็นทีกล่าวถึงขณะที่ความหมายอีกประการหนึ่งกลับถูกกลบเกลื่อนด้วยกลวิธีการเขียน

คุณูปการของการอ่านใหม่มีเพียงเผยให้เห็นนัยความหมายที่ถูกกลบซ่อนดังได้กล่าวไปแล้วเท่านั้น แต่ยังทำให้เห็นว่าวรรณกรรมแฝงไว้ซึ่งความสัมพันธ์เชิงอำนาจ โดยเฉพาะในการกำหนดว่าการกระทำผิดของตัวละครใดนับว่าเป็นความผิดและสมควรได้รับการลงโทษ กล่าวคือ เมื่อตัวละครที่มีสถานะต่ำกว่ากระทำตามบรรทัดฐานของสังคม ตัวละครนั้นจะถูกลงโทษโดยปราศจากการพิจารณาอย่างรอบด้าน ขณะที่ตัวละครซึ่งมีสถานะสูงกว่ากลับไม่ได้รับการลงโทษเมื่อกระทำผิด โดยนัยนี้อาจกล่าวได้ว่า การตัดสินความผิดและการลงโทษผู้กระทำผิดไปจากบรรทัดฐานของสังคมไม่ได้อยู่ที่การกระทำ (action) หากอยู่ที่สถานะทางสังคม (social status) ของตัวละคร

แม้ความหมายที่ได้จากการอ่านใหม่จะเป็นความหมายเชิงลบที่มักไม่ปรากฏในขนบการอ่านวรรณกรรม แต่ก็ถือได้ว่าเป็นวิธีการที่ทำให้ได้ส่องสำรวจวรรณกรรมอย่างลึกซึ้งและรอบด้านมากยิ่งขึ้น นับว่าเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่น่าสนใจสำหรับศึกษาวรรณกรรมไทยเพื่อให้เห็นแง่มุมอันซับซ้อนซึ่งผู้สนใจศึกษาวรรณกรรมอย่างรอบด้านไม่ควรมองข้ามแม้แต่น้อย

5. เอกสารอ้างอิง

ชุตินา ประภาศวุฒิสาร. (2554). ก่อร่าง สร้างเรื่อง: เรื่องเล่า อัตลักษณ์ และชุมชน ในวรรณกรรมสตรีชายขอบ. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

เปลื้อง ณ นคร. (2545). ประวัติวรรณคดีไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

เปลื้อง ณ นคร. (2545). ประวัติวรรณคดีไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

- พุทธยอดฟ้าจุฬาโลก, พระบาทสมเด็จพระ. (2540). **บทละครเรื่องรามเกียรติ์ เล่ม 1**. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ.
- มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา. (2553). **นามานุกรมวรรณคดีไทย ชุดที่ 1 ชื่อวรรณคดี**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา.
- _____. (2556). **นามานุกรมวรรณคดีไทย ชุดที่ 3 ชื่อตัวละคร ชื่อสถานที่ และชื่อปกิณกะ**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2555). **หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย วรรณคดีวิจักษ์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ สกสศ. ลาดพร้าว.
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2526). **รามเกียรติ์: การแปลความหมายทางการเมือง**. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิตภาควิชาการเมืองการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสาวณิต จุลวงศ์. (2536). **โครงสร้างของสังคมในรามเกียรติ์ฉบับพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1**. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- _____. (2555, กรกฎาคม-ธันวาคม). “ร่วมอภิรมย์ หรือ ช่มชืด: มุมมองใหม่ต่อบทอัศจรรย์ในวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น.” **วารสารศิลปศาสตร์**, 12, 2, 175-209.
- Gamble, Sarah. (ed.). (2000). **The Routledge Critical Dictionary of Feminism and Postfeminism**. New York: Routledge.
- Selden, Raman, Peter Widdowson and Peter Brooker. (2005). **A reader's guide to contemporary literary theory**. 5th Ed. Great Britain: Pearson Education Limited.